

6. Лашченко, О. Мюнхенська промова Путіна – початок краху Росії? *Радіо Свобода*, 10 лютого 2021 р. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/myunhenska-promova-putina/31095096.html> (дата звернення 31.08.2023).

7. Путін: Якщо бійка неминуча, бити треба першим. *Українська правда*, 22 жовтня 2015 р.. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2015/10/22/7085871/> (дата звернення 31.08.2023).

8. Розпад СРСР Путін назвав найбільшою геополітичною катастрофою. *Українська правда*, 25 квітня 2005 р. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2005/04/25/3009187/> (дата звернення 31.08.2023).

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-343-9-9>

CHARACTERISTICS OF TRANSITION TO POST-INFORMATION SOCIETY: GLOBAL COMMUNICATIONS ASPECT

ХАРАКТЕРИСТИКИ ПЕРЕХОДУ ДО ПОСТІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА: АСПЕКТ ГЛОБАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ

Купка О. В. Купка О. В.

*Senior Lecturer at the Department of
International Relations*

*National University of Kyiv-Mohyla
Academy*

Kyiv, Ukraine

*старший викладач кафедри міжнародних
відносин*

*Національний університет «Києво-
Могилянська академія»*

м. Київ, Україна

Протягом своєї еволюції людство проходило різні етапи розвитку. Доленосні зміни у людській спільноті були пов'язані з різними винаходами, змінами економічних і політичних відносин, які тягли за собою і зміни у соціальній структурі суспільства. Природа таких змін, а особливо – поетапність того, як вони відбувалися, привертала увагу різних науковців. Звісно, оцінюючи в ретроспективі зміни, що відбувалися, ми відчуваємо їхній стрімкий характер, особливо в часі, коли ми самі перебуваємо в умовах *переходу* до нової доби. Намагання сучасних дослідників в якийсь спосіб вловити особливості нашої (пост)сучасної доби, спрогнозувати, куди саме рухатиметься людство і що на нас усіх чекає у майбутньому, відображає не лише вроджену допитливість нас як *homo sapiens*. Можливість аналізувати сучасні зміни і передбачати виклики майбутнього дозволяє людству якщо не уникати якихось криз (що можуть бути неминучими), але й готуватися та здійснювати належне планування як на рівні національної і регіональної,

так і глобальної політики. Останнім часом тривають дискусії про те, до якої епохи прямує людство і яким буде суспільство майбутнього, для чого застосовують, серед усіх інших можливих термінів, і *постінформаційне суспільство*. Вочевидь, як і багато інших термінів з префіксом пост- (постмодернізм, постструктуралізм, постправада та ін.), він не лише відображає дух нашої епохи, в яку прийнято формувати поняття у такий спосіб, але й вказує на те, що мірою нашого просування перед ми не просто залишаємо щось позаду, а беремо якусь частину важливих у минулому структур і явищ з собою у майбутнє.

Про індустріальне суспільство можна сказати, що воно стало постаграрним і це не означатиме, що сільськогосподарський сектор економіки якимось чином просто зник з історії. Виробництво сільськогосподарської продукції пережило свою революцію, у промисловості почало працювати набагато більше людей, що, своєю чергою, спричинило й відповідні соціальні зміни. Також відповідні зміни супроводжували перехід від індустріального до постіндустріального суспільства. Французький науковець Д. Коен у своїх “лекціях про постіндустріальне суспільство”, які були перекладені англійською і видані престижним МІТ у 2008-му р., пише: “щоб зрозуміти природу постіндустріального суспільства, ми маємо переглянути інші випадки розриву, а також ми повинні ближче поглянути на причини виснаження західного індустріального суспільства” [2, с. 8]. Відповідно, автор вказує на важливість “розривів” для розуміння того, як відбуваються переходи від одного суспільства до іншого. Дослідженням змін і “розривів”, про які писав Д. Коен, під час переходу від індустріального до постіндустріального суспільства, займалися багато науковців у різних країнах, і, відповідно, перед науковцями зараз стоїть завдання дослідити перехід від інформаційного до постінформаційного суспільства, зокрема і в контексті дослідження змін у міжнародних відносинах.

Аналіз досліджень переходів від одного типу суспільства до іншого, що проводили різні науковці, дозволить напрацювати методологію дослідження переходу до постінформаційного суспільства. У цьому контексті важливим є виокремлення характеристик як доби, що минає, так і ознак нового суспільства, яке формується. Можливо, ідентифіковані у такий спосіб характеристики виявляться унікальними і потребуватимуть розробки окремої методології дослідження. Разом з тим, у науковців залишається можливість поглянути на особливості переходу до постінформаційного суспільства крізь призму виразних суперечностей і конфліктів, без яких до цього в людській історії не відбувалося жодних змін. Мабуть, сучасних луддитів, які би брали за взірць поведінку учасників стихійних протестів часів промислової революції в Англії і які вважали, що машини витісняли з виробництва людей лишали їх без

роботи, навряд чи можна очікувати, однак вже зараз відчутні зміни у попиту на нові професії і «відмирання» старих. У контексті таких досліджень ми можемо звернути увагу на працю французького науковця, соціолога А. Турена під промовистою назвою “Постіндустріальне суспільство: соціальна історія майбутнього: класи, конфлікти та культура в запрограмованому суспільстві” [4] була перекладена і видана англійською мовою 1971-го р. Окрім того, що А. Турен вводить поняття “запрограмоване суспільство” (англ. programmed society) і взагалі вважається, разом з Д. Беллом, один із засновників концепції постіндустріального суспільства, він також вказує на можливі конфлікти і класові зміни у суспільстві майбутнього. З часів публікації його праць справді ми маємо і нове розуміння класу – зокрема завдяки концепції *креативного класу*, один із відомих дослідників якого (та авторів концепції) є Р. Флорида, чия ґрунтовна праця також доступна і в перекладі українською [1]. “Визначальною рисою сучасного світу є загостреність, бо світ стає дедалі строкатішим і розділенішим. Ті класові відмінності, які із часом лише поглиблюються, лютують у мікрокосмосі наших міст”, пише Р. Флорида [1, с. 336]. Він справедливо зауважує, що в сучасному глобалізованому світі процеси, що відбуваються у різних країнах, є взаємопов’язаними, і коли поширення класових відмінностей долають кордони окремих держав, проявляються у “мікрокосмосі міст” і відтак розуміння цих процесів допоможе нам краще аналізувати міжнародні політичні та соціальні процеси.

Американський науковець А.А. Нателла 2011-го р. видав книжку “Міжнародні відносини в постіндустріальну еру: перефразування третього світу” [3], в якій він, зокрема, вказує на те, що перегляду потребує сама концепція “Третього світу” через те, що в постіндустріальну епоху виникає потреба переглянути наші цінності в цілому [3, с. 8]. Ціннісний аспект соціальних змін потребує увагу за огляду не лише на те, що в простому економічному вимірі інформація як така набуває іншого значення. Сьогодні люди будь-де у світі стикаються з дезінформацією, “альтернативними фактами”, пропагандою, різного роду маніпуляціями, що вказує на глобальність проблеми і, водночас, ставить питання про те, чи це є питанням виключно для національних урядів держав. У цьому контексті дослідження переходу від одного суспільства до іншого також є важливим аспектом дослідження у царині міжнародних відносин, зокрема і для розуміння глобальних комунікаційних процесів. Як пише А. А. Нателла, ціннісні зміни потребують перегляду того, на які частини ми розподіляємо сучасний світ. Комунікація і взаємодія між державами давно вийшла на якісно інший рівень. Кількість (а з нею і якість) інформації, яку люди отримують *про* інші країни та з цих, дуже змінилася. Українці можуть переглядати різні відео на різних платформах з країн Африки, Азії,

Океанії, бо блогери існують скрізь. Можна припустити, що молода людина нашої епохи радше шукатиме інформацію про народи чи країни, які її цікавлять, не на офіційних сайтах державних органів, а десь на платформі YouTube чи у TikTok. Наявність великої кількості відкритих даних і напрацювання способів роботи з нею в недержавному секторі, серед різних громадських ініціатив, набрали таких обертів, що приховувати інформацію про те, що відбувається навіть у найвіддаленіших куточках світу (якщо про існування таких взагалі можна говорити сьогодні), стало надзвичайно важко. Це лише одна із характеристик постінформаційного суспільства в розрізі глобальних комунікацій, яка заслуговує на окрему увагу науковців. Як уже зазначалося, можна очікувати, що виокремлені характеристики потребуватимуть розробки нової методології для їх аналізу, зокрема і для проведення порівнянь процесів переходу до постінформаційного суспільства різних країн. Для дослідження таких розривів треба враховувати і соціальні процеси на глобальних і локальних рівнях, і зміну самого феномена інформації для того, щоб зрозуміти з якою метою і для чого вона може бути використана, а відтак, яким може бути і глобальний менеджмент інформаційних процесів у майбутньому.

Література:

1. Флорида Р. Homo creativus. Як новий клас завойовує світ. Київ: Наш формат, 2018.
2. Cohen D. Three Lectures on Post-Industrial Society. The MIT Press, 2008.
3. Natella A.A. International Relations in the Post-Industrial Era: Rephrasing the Third World. New York, PALGRAVE MACMILLAN, 2011.
4. Tourain A. The Post-Industrial Society: Tomorrow's social history: classes, conflicts and culture in the programmed society. Random House, 1971.